

Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi

The Journal of International Social Research

Cilt: 8 Sayı: 39 Volume: 8 Issue: 39

Ağustos 2015 August 2015

www.sosyalarastirmalar.com Issn: 1307-9581

HZ. PEYGAMBER'İN SAVAŞLARDAKİ TAVRI OUR PROPHET'S ATTITUDE DURING WARS

İhsan ARSLAN*

Öz

Hiz. Peygamber, insanlığın huzur ve saadetini, hidayet ve selâmetini gerçekleştirmek, insanlar arası kin ve düşmanlığı körukleyen, zulme ve sömürüye dayanan bütün sistemleri yıkmak ve her alanda insanların mutluluğunu hedefleyen evrensel bir nizam kurmak için hayatı boyunca çalışmıştır. O, gerek Mekke gerek Medine döneminde İslâm'ı tebliğ etmek için istemeyerek de olsa karşı taraf ile mücadele içerisinde bulunmuştur. Bu mücadelede savaşlar da yer almaktadır. Ancak yirmi üç yıllık tebliğ döneminde bu savaşların önemli bir yer tuttuğunu söylemek hayli zordur. Yaklaşık iki milyon kilometre kareye ulaşan bir alana sahip devleti idare eden Hiz. Peygamber döneminde meydana gelen savaşlarda yüz elli Müslümanın şehit olması ve karşı taraftan da iki yüz elli kişinin ölmesi, onun savaşlarında hiçbir zaman gayesinin karşı tarafı yok etmek olmadığını gözler önüne sermektedir. Bu açıdan, günümüzdeki savaşların neticesinde meydana gelen maddî ve manevî kayıplar, Hiz. Peygamber dönemiyle asla mukayese edilemez.

Anahtar Kelimeler: Hiz. Peygamber, İnsan, İslâm, Savaş, Davranış.

Abstract

Our prophet endeavored all his life to fulfil peace, welfare, salvation of mankind, to collapse all the systems which depend on oppression and exploitation and incite hatred and enmity among people and to establish a global order which aims the happiness of the mankind in all avenues of life. He, both during the Mecca and Madinah periods strived against the opposite side in order to announce Islam, unwillingly though. There are also wars in this struggle. However, it is hard to state that these wars occupy an important place in the twenty-three-year announcement period. The fact that one hundred thirty eight Muslims became martyr and two hundred sixteen people died at the opposite side in the wars taking place during the Prophet's period who managed a state which reached nearly 2 million square kilometers shows that his aim in the wars was never to destroy the opposite side. In this respect, material and moral losses happening as a result of modern wars can never be compared with the Prophet's period.

Keywords: Prophet, Man, Islam, War, Attitude.

Giriş

İslâm kelimesi içerisinde barışı barındıran bir özelliğe sahiptir. Gerek Kur'an-ı Kerim'in temel prensiplerine ve gerek Hiz. Peygamber'in öğretilerine bakıldığında zaman ortaya çıkan problemlerin savaş ile değil, barış yoluyla halledildiği görülmektedir. Çünkü savaş ve şiddetle çözülen bir konunun her iki tarafta da birtakım olumsuzluklar meydana getireceği muhakkaktır. Bu açıdan Yüce Allah: "Ey iman edenler! Hepiniz topluca barışa ve güvenliğe (İslâm'a) girin. Şeytanın aldatmalarını izlemeyin. Çünkü o, size apaçık bir düşmandır (Bakara: 2/208), "Onlar sizi barışa çağırdıkları zaman, ondan daha güzeliyle veya aynıyla karşılık verin. Şüphesiz Allah, her şeyin hesabını gereği gibi yapandır" (Nisâ: 4/86), "...Eğer onlar sizden uzak durur, sizinle savaşmayıp size barış teklif ederlerse, Allah onlarla savaşmanıza izin vermemiştir" (Nisâ: 4/90), "Eğer onlar barışa yanaşırlarsa, sen de onlara yaş ve Allah'a tevekkül et. Çünkü O, hakkıyla işitendir, hakkıyla bilendir" (Enfâl: 8/61) ve "Allah, sizi, din konusunda sizinle savaşmamış, sizi yurtlarından çıkarmamış kimselere iyilik etmekten, onlara adil davranmaktan men etmez. Şüphesiz Allah adil davrananları sever" (Mümtehine: 60/8) âyetleriyle İslâmiyetin her şeyden önce barışa öncelik verdiğini vurgulamaktadır. Yani İslâm, evrensel doğruların ve insanlar arasında huzur ve saadetin gerçekleşmesini amaçlamaktadır. Bu sebeple İslâm tarihi savaşlar tarihi değil, hakkın, adaletin ve doğrunun hâkim kılınması için bir mücadeledir.

Hiz. Peygamber bütün insanların huzur ve saadetini, hidayet ve selâmetini sağlamak için insanlar arası kin ve düşmanlığı körukleyen, zulme ve sömürüye dayalı bütün sistemleri yıkmak ve her alanda insanların mutluluğunu hedefleyen evrensel bir nizam kurmak için hayatı boyunca mücadele etmiştir. Bu mücadele içerisinde savaşlar, önemli bir yere sahiptir. Hiz. Peygamber'in gönderiliş amacı, insanlarla savaşmak değil, onları karanlıktan aydınlığa, esaretten hürriyete, batıl sultanların hegemonyasından İslâm'ın engin adaletine, kaos ortamından barış ortamına kavuşturmadır. Savaş denilince akla kan, ölüm, esaret, virane haline gelmiş şehirler, tarumar edilmiş ülkeler, ümidini yitirmiş ve geleceğe karamsarlıkla bakan insanlar gelmektedir. Böyle vahim neticeler doğuran bir hâdiseye İslâm, son çare olarak başvurmuştur. Ancak, İslâm'ın savaş stratejisi toprak elde etmek, esirler almak, ganimete kavuşmak ve kan dökmek değildir.

* Yrd. Doç. Dr., Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi İslâm Tarihi Öğretim Üyesi, e-posta: ihsanarslan70@hotmail.com

Amaç, hiçbir şekilde baskıya ve zorlamaya sebebiyet vermeden Allah'a inanmak isteyenlerin önlerinde bulunan engelleri kaldırmak ve düşman dahi olsa üzerlerinde bulunan zulmü izale edip, insanca yaşayabilecekleri ortamı sağlamaktır. O halde savaş, İslâm'ın yayılma hürriyetini sağlamak, barış için gerekli şartları yerleştirip güçlendirmek amacıyla, adalet ölçüleri içinde insan haklarını gözetererek düşmana karşı verilen silahlı mücadeledir (Hattâb, 1988: 17). Bûtî, Fıkhu's-Sıra adlı eserinde savaşı şöyle tarif etmektedir: "İslâm davetinin önüne engel olan sultaları kaldırmak, dini hürriyeti temin etmek ve İslâm toplumunu tesis etmek için yapılan mücadeledir" (Bûtî, 1978: 134). Günümüzdeki savaş anlayışı ise; bütün unsurlarıyla (sivil, asker, kadın, çocuk, yaşlı, hayvan, canlı cansız ayrımı yapmaksızın) karşı tarafı yok etmektir.

Hız. Peygamber İslâm'ı anlatmaya başlayınca, Mekkeli müşrikler hem ona hem de Müslümanlara çeşitli şekillerde işkence yapmaya başladılar. Allah Rasûlü ve Müslümanlar bu sıkıntılara büyük bir sabırla karşı koydular. Bu işkencelere dayanamayan güçsüz ve zayıf Müslümanlar Hız. Peygamber'e gelerek, müşriklerin bu tür faaliyetlerine engel olmak ve onlara karşı koymak için izin istediler. Fakat Rasûlüllah savaşmakla emrolunmadıklarını bildirerek onların taleplerini karşılıksız bıraktı. Rasûlüllah, teşkilatlanmadan ve belli bir güce ulaşmadan düşmana karşı koymanın fayda getirmeyeceğini çok iyi biliyordu. Ayrıca, Müslümanların yakın akrabalarının müşriklerin saflarında yer alması, iki tarafın karşılaşması halindeyse bir iç savaşın patlak vermesi, Mekke site devletinin kaos ortamına sürüklenmesi, pek çok kişinin ölmesi ve neşvü nema bulan İslâm'ın yok olma tehlikesiyle karşı karşıya kalması, savaş durumuna engeldi.

Rasûlüllah Mekke'den Medine'ye hicret edince dengeler değişmiş, ibre Müslümanlardan yana dönmeye başlamıştı. Çünkü Hız. Peygamber devletini kurmuş, Medine içerisinde bulunan etnik gruplarla anlaşma yaparak her an onlardan gelebilecek tehlikeyi -kısmen de olsa- bertaraf etmiş, Müslümanların teşkilatlanmasına büyük önem vermiş, belli bir güç ve otorite sahibi olmuştu. Artık bundan sonra Mekke döneminde olduğu gibi yapılan olumsuz hareketlere karşı sessiz kalmak olmazdı. İslâm, kendisine karşı düşünülen kötülük ve entrikalara göz yuman bir din değildir. Onun da kuvvetle korunması, düşmana karşı koyması, batılla mücadele etmesi tabiydi. Ancak o zaman akla hitap eden, ruhları okşayan, fesada son veren, hayır yollarını açan; hayrı, doğruluğu ve iyiliği arzulayanların yolunu aydınlatan davetinin önünde bir engel kalmaz (Sibâî, 1992: 115). Allah şu âyetlerle müminler için savaşmayı meşru kıldı: "Kendileriyle savaşılana (müminlere), zulme uğramış olmaları sebebiyle (savaş konusunda) izin verildi. Şüphe yok ki Allah, onlara yardıma mutlak surette kadirdir" (Hac: 22/39), "Size karşı savaş açanlara siz de Allah yolunda savaş açın. Sakın aşırı gitmeyin, çünkü Allah aşırı gidenleri sevmez" (Bakara: 2/190), "Hoşunuza gitmediği halde savaş size farz kılındı" (Bakara: 2/216) ve "Allah yolunda savaşın ve bilin ki Allah, her şeyi bilir" (Bakara: 2/244). Yukarıdaki âyetler dikkatli bir şekilde incelendiğinde Müslümanların zor durumlarda kaldıklarından dolayı savaşmalarına izin verildiği ifade edilmektedir. Ayrıca savaşlarda aşırıya gidilmemesi emredilmektedir. Bu sebeple İslâm'ın öngördüğü savaşlarda hedefe odaklanmak esastır. Amaca ulaştıktan sonraki adımlar baskı ve zulmün göstergeleridir. Çünkü İslâm her çeşidiyle aşırıya gitmeyi yasaklamaktadır.

İslâm'da Savaş Nedeni Sayılabilecek Hususlar:

a) Haksızlığa uğramak ve kendini savunmaktır. Buna göre insanların kendi canlarını ve özgürlüklerini savunmaları kendilerine yöneltilen haksızlıklarla mücadele etmeleri, hürriyetlerini teminat altına almaları, insan ve toplum hayatında gerekli olan değişmez yasalardandır.

b) Zulme uğrayan Müslümanlara destek olma, zalimlere ve azgınlara karşı onları destekleme, iyiliği emretme ve kötülüklerden alıkoyma ilkesi üzerine kurulan ideal bir idare sistemine kavuşmayı kolaylaştırmak (Derveze, 1995: III, 256).

İslâm'da Savaşın Amaçları:

a) Mazlumları zulümden kurtarmak

b) İslâm devletinin ve davetinin önünde bulunan engelleri kaldırmak

c) Din ve vicdan özgürlüğünü, inanç ve ibadet hürriyetini, düşünce ve ifade serbestisini sağlamak

d) Güven ve asayiş sağlamaktır. Kur'ân-ı Kerim'de şöyle buyrulmaktadır: "Fitne tamamen yok edilinceye ve din (kulluk) de yalnız Allah için oluncaya kadar onlarla savaşın" (Bakara: 2/193; Enfâl: 8/39).

e) Allah'a ve âhirete inanmadıkları için her zulmü irtikap eden, her rezaleti pervasızca işleyenleri yola getirmek (Tevbe: 9/29).

f) Zayıfları kuvvetlilerin baskısından kurtarmak. "Kendileriyle savaşılana (müminlere) zulme uğramış olmaları sebebiyle (savaş konusunda), izin verildi" (Hac: 22/39).

g) İslâm'ın yayılma özgürlüğünü korumak

h) Barışı ayakta tutan prensipleri pekiştirmek (Hattâb, 1988: 18).

İnsanoğlu, bu yeryüzünde Allah'ın hâkimiyeti ve hükümranlığını kursun, yalnız Ona kul olsun, Ona ibadet etsin diye yaratılmıştır. Onun yaratılış gayesi budur. İnsanı yaratılış gayesinden saptıran Allah'a kul olmaktan çıkarıp vasıfları ve inançları ne olursa olsun kula kul eden güç ve kuvvetler, batıl sulta ve otoriteler, Allah'ın din ve hâkimiyetine kafa tutmuş, insanların inanış ve düşünceleri üzerinde sansür ve

baskı kurarak hürriyetlerini ellerinden alan kişilerle mücadele etmeyi İslâm dini bir amaç olarak kabul etmiştir (Önkal, 1992: 102).

İstila, sömürü, menfaat, tecavüz ve ganimet için yapılan savaşları tanımayan İslâm, savaşa ancak, Müslümanların can ve mal güvenliğini sağlamak, hak ve hürriyetlerini korumak İslâm ülkelerine yönelik tecavüz ve saldırıları önlemek amacıyla başvurulacağını ifade etmektedir. İslâm'da harp sırf Allah içindir. Beşeriyetin uzun müddet yaptığı savaşlardaki hedeflerin hiç birisi için değil. Yeryüzünde hâkimiyet kurmak, şeref ve şan sahibi olmak, ganimet ve kazanç elde etmek için değil. Hammadde kaynakları, açık pazarlar elde etmek için değil. Bir tabakayı başka bir tabakaya veya bir cinsi başka bir cins hâkim kılmak için de değil. Yeryüzünde Allah kelamını yüceltmek, hayata Allah nizamını hâkim kılmak ve müminleri dinlerinden döndürecek fitnelere muhafaza etmek, fesat ve felâketin curûfâtından korumak içindir. Bu hedeflerden başka yollarda yapılan savaşlar, İslâm'ın nazarında gayr-ı meşrudur ve bu savaşlara katılanlar için Allah indinde hiçbir menfaat ve makam yoktur (Kutub, ts: XVI, 155).

Hiz. Peygamber hicretten sonra Medine'de sistemli ve organizeli bir şekilde devletini kurmuş, ancak bu devletin varlığını, gelişmesini ve güçlenmesini kabullenemeyen içte ve dışta bulunan şer güçler, onu ortadan kaldırıp istedikleri düzeni kurmak için bütün imkânlarını seferber etmişlerdir. İşte Rasûlüllah yapılan saldırıları bertaraf etmek ve devletin devamlılığını sağlamak maksadıyla pek çok savaşa komutan sıfatıyla katılmış, iştirak etmediği savaşlara da ashâbtan birini görevlendirmiştir.

Rasûlüllah Zamanında Meydana Gelen Gazâ ve Seriyelerin Sebepleri Şunlardır:

- a) Müslümanların canını, malını ve namusunu korumak
- b) Davetin önündeki engelleri kaldırarak din hürriyetini temin etmek
- c) İslâm toplumunu tesis etmek (Bûtî, 1991: 134).
- d) Devletin varlığını devam ettirmek (İbn Hişâm, ts: I-II, 591; İbn Sa'd, 1990: II, 4- 6).
- e) Haber toplamak (İbn Hişâm, ts: I-II, 601-605; İbn Sa'd, 1990: II, 7).
- f) Davet etmek (İbn Hişâm, ts: III-IV, 169-179).
- g) Müdafaa etmek (İbn Hişâm, ts: III-IV, 60-63; İbn Sa'd, 1990: II, 68-69).
- ğ) Kervan takip etmek (İbn Hişâm, ts: I-II, 591-600, 606-607; İbn Sa'd, 1990: II, 4-6, 8-9).
- h) Antlaşmaya ihanet edilmesi üzerine (İbn Hişâm, ts: I-II, 601-605; İbn Sa'd, 1990: II,102).
- i) Müşriklerin harp teklifi üzerine (İbn Hişâm, ts: III-IV, 209-210).
- j) Putları tahrip etmek (İbn Hişâm, ts: III-IV, 428-439; İbn Sa'd, 1990: II, 111-113).
- k) Zedelenen devletin itibarını kurtarmak (İbn Sa'd, 1990: II, 37-38).

Savaş meydanlarında insan hak ve hukukuna dikkat edilmemektedir. Hiz. Peygamber ve ashâbı savaşta ve barışta ahlaki prensipleri hakkıyla kalplerinde taşımakta ve bu ilkeleri uygulama konusunda asla taviz vermemektedir. İslâm, insana eşref-i mahlûkat gözüyle bakmış ve kâinattaki bütün varlıkları onun hizmetine sunmuştur. Hiz. Peygamber döneminde meydana gelen gaza ve seriyelerde insana bu perspektiften bakılmış, zor durumda olan düşman askeri dahi olsa ona en iyi şekilde muamele edilerek, dünyada eşine az rastlanır örnekler sunulmuştur. Bundan dolayı Hiz. Peygamber ve ashâbı ganimet toplamak, esirler ele geçirmek, mal, mülk sahibi olmak, hunharca insanları öldürerek ülkeler zabdetmek gibi emperyalist gayelerden uzaktırlar. Gaza ve seriyye sebeplerine baktığımızda bunların hiçbirisini görmemekteyiz. Bütün bunların amacı, misilleme yapmak suretiyle Medine'ye karşı tertiplenen yıkıcı faaliyetlerden kurtulmak ve Müslümanların mal, ırz ve canlarını korumak içindir. Hiz. Peygamber yağmacılıkla geçinen toplulukların davranışlarına mani olmak, yol güzergâhında herkesin can ve mal emniyetini sağlamak maksadıyla gaza ve seriyeler tertiplemiştir. Bunlar genellikle kan dökülmesini ve fitneyi önlemek içindir (Kapar, 1993: 187).

Allah Kur'ân-ı Kerim'de savaşlarda aşırı gitmeyi ve haddi aşmayı yasaklamaktadır. Amaç, düşman tarafını tamamen kılıçtan geçirip toprak elde etmek değil, onların son din olan İslâm ile tanışmalarını sağlamak için aradaki engelleri kaldırmaktır. "Size karşı savaş açanlara, siz de Allah yolunda savaş açın. Sakın aşırı gitmeyin. Çünkü Allah, aşırı gidenleri sevmez" (Bakara: 2/190), "Fitne tamamen yok edilinceye ve din (kulluk) de yalnız Allah için oluncaya kadar onlarla savaşın. Şayet vazgeçerlerse zalimlerden başkasına düşmanlık yoktur" (Bakara: 2/193, Enfâl: 8/39).

Hiz. Peygamber'in gönderiliş amacı insanları öldürmek değil, onlara ilahi mesajı ulaştırmaktır. O, savaş durumunda bile insanların acımasızca ve vahşice öldürülmelerini yasaklamıştı. Allah Rasûlü şöyle buyurmuştur: "Allah her hususta iyilik ve güzellikle muamele etmeyi emretmektedir. Öyleyse bir şeyi öldürürken bile en iyi ve en güzel tarzda öldürünüz. Herhangi biriniz bir hayvanı keserken en güzel bir şekilde kesin ve bıçağın ağzını keskinleştirerek, keseceği hayvanı rahatlatın" (Müslim, 1992: Sayd, 57). Hayvanlara karşı bu denli şefkatli ve merhametli olan bir dinin savaşlarda insanlığın gurur ve şerefine aykırı davranışlarda bulunmayı yasaklamasından daha doğal bir şey olamaz.

Uhud savaşında Hiz. Peygamber'in amcası Hiz. Hamza'nın Vahşi b. Harb tarafından karnı yarılmış, ciğeri çıkarılmış, burnu ve kulakları kesilmişti. Rasûlüllah, amcasını bu halde görünce hüzünlü ve şöyle

demışti: “Eğer Allah beni herhangi bir yerde Kureyş’e karşı muzaffer kılacak olursa, onlardan otuz kişiye aynı şekilde müsl yapacağım.” Müslümanlar, Rasûlüllah’ın hüznünü ve amcasını bu hale sokan kişiye karşı öfkelerini görünce şöyle demişlerdi: “Vallahi, eğer Allah bizi bir gün onlara muzaffer kılacak olursa, Araplardan hiçbir kimseye yapılmayan işkenceyi onların cesetlerine yapacağız” (İbn Hişâm, ts: III-IV, 95-96) Rasûlüllah’ın ve ashâbının bu sözleri üzerine şu âyetler nazil oldu: “Eğer ceza verecekseniz, size yapılan işkencenin misliyle ceza verin. Ama sabrederseniz, elbette o, sabredenler için daha hayırlıdır. Sabret! Senin sabrın da ancak Allah’ın yardımı ile. Onlardan dolayı kederlenme; kurmakta oldukları tuzaktan kaygı duyma!” (Nahl. 16/126-127). Bunun üzerine Hz. Peygamber müşriklerin yaptıklarını affetti, yapılanları sabırla karşıladı. Müşriklerin ölümlerine müsl yapılmasını yasakladı (İbn Hişâm, ts: III-IV, 96).

Hz. Peygamber’in Komutanlara Yaptığı Tavsiyeler:

a) Allah’tan korkunuz.
b) Müslüman askerlere iyi muamele ediniz.
c) Kâfirlere karşı Allah’ın adıyla savaşınız.
d) Ganimeti adaletli dağıtınız.
e) Her türlü ihanetten sakınınız.
f) Müsl yapmaktan sakınınız.
g) Çocukları öldürmeyiniz.
h) Düşmanla karşılaştığınız zaman onlara üç teklifte bulunun ve bunlardan hangisini kabul ederse sen de onu kabul et, ona riayet et: 1- Onlara İslâm’ı davet et, eğer kabul ederlerse sen de kabul et ve onlardan uzak dur. Sonra onlara kendi topraklarından muhâcirlerin toprağına hicret etmelerini teklif et, kabul ederlerse diğer muhâcirler gibi aynı hak ve vecibelere sahip olacaklarını kendilerine haber ver. Eğer hicret etmeyi reddederlerse, diğer müminlerin üzerine olduğu gibi aynı ilahi kanunların onların üzerine de mecburi olmasıyla beraber kendilerinin Müslüman telakki edileceklerini, diğer Müslümanlarla yan yana harp etmedikçe ganimetlerden ve diğer devlet gelirlerinden istifade etmeyeceklerini onlara haber ver. 2- Eğer reddederlerse o vakit onlara cizyeyi (himaye vergisini) teklif et, kabul ederlerse, sen de kabul et ve onları rahat bırak. 3- Eğer bunu da reddederlerse Allah’ın inâyetine sığınıp onlarla harp et Müslim, 1992: Cihad, 3).

i) Kolaylaştırınız, zorlaştırmayınız. Müjdeleyiniz, nefret ettirmeyiniz (Buhârî, 1992: İlim, 11).

j) Manastırlarda oturan din adamlarını öldürmeyiniz (Ebû Davud, 1992: Cihad, 120).

k) Savaşa katılmadıkları sürece yaşlılar, çocuklar, kadınlar, işçiler ve memurlar, kısaca sivil halk öldürülmez. Ağaçlar kesilmez, binalar yıkılmaz, hayvanlar telef edilmez ve ekinler yakılmaz (Mâlik b. Enes, 1992: Cihad, 10).

l) Hz. Peygamber, hizmetçilerin, idarecilerin ve hükümdarların öldürülmesini yasaklamıştır (Mâverdi, 1994: 99).

Hz. Peygamber, Müslümanların çocukları öldürmeye başladığını işitince, “Şu topluluğa ne oluyor ki, çocukları öldürüyorlar” dedi ve: “Dikkat ediniz, çocuklar öldürülmeyecektir.” Rasûlüllah bunu üç defa tekrarladı. Useyd b. Hudayr: “Ya Rasûlallah! Onlar müşriklerin çocukları değiller mi?” dedi. Allah Rasûlü: “Sizin en hayırlılarınız müşrik çocukları değiller miydi?” dedi ve şunu ilave etti: “Her çocuk İslâm fitratı üzerine doğar. Daha sonra anne-babası onu Yahudi veya Hıristiyan yapar” (Vâkıdî, 1984: III, 905).

Huneyn Savaşında Suleymoğulları öncü birliği teşkil ediyor, Hâlid b. Velîd de onlara komuta ediyordu. Rasûlüllah bir hanım cesedine rastlayınca: “Nedir bu?” diye sordu. Orada bulunanlar: “Hâlid b. Velîd’in öldürdüğü bir hanım” dediler. Bunun üzerine Hz. Peygamber orada bulunanlardan birine: “Hâlid’e yetiş, Rasûlüllah seni hanım ve işçileri (veya yaşlıları) öldürmekten men ediyor de” buyurdu (Vâkıdî, 1984: III, 912).

Kuşkusuz zayıfların veya savaşa katılmayan rahip, kadın, yaşlı ve çocukların, çiftçi ve işçi gibi savaşa zorlananların öldürülmelerini yasaklama, savaş tarihinde sadece İslâm’a has olan bir özelliktir. Ne İslâm’dan önce ve ne de sonra hiçbir sistem İslâm gibi rahmet ve insanlıkla dopdolu olmuştur. Görülen ve kabul edilen o ki, bütün milletler, düşmanlardan her kimle karşılaşıyorlarsa öldürürler. Bunu mubah karşılarlar. İnsan hakları edebiyatının yapıldığı, bunun için teşekkürler oluşturulduğu asrımızda bile savaşın engellenmesi ve düşkünlere yardım yapılması için toplanan beynelmilel kongreler, günümüz insanında bu sınıfları öldürmeme ve onlara acıma faziletini yerleştiremedi (Sibâî, 1992: 151). Dünya coğrafyasının pek çok yerinde maddî çıkar ve menfaat sağlamak, toprak elde etmek ve açık pazarlara kavuşmak için savaşlar yapılmaktadır. Bu savaşlarda insanlara eşine az rastlanır, hayvanlara bile reva görülmeyen işkenceler yapılmakta, temel hak ve hürriyetler hiçe sayılarak onlar vahşice katledilmek suretiyle etnik temizliğe gidilmektedir. Geçmişte Bosna-Hersek’te, Kosova’da, Azerbaycan’da ve Çeçenistan’da meydana gelen olaylar tüyler ürperticidir. Günümüzde ise Suriye, Mısır, Filistin ve diğer İslâm ülkelerinde de aynı olaylar meydana gelmektedir. Dünyanın jandarmalığına soyunan ülkeler ve sözde insan hakları savunucuları dünya kamuoyunun gözü önünde meydana gelen insanlık dramını sona erdirmek için hangi yaptırım

gücünü uygulamışlardır? Aşağıdaki olay onların ne kadar çifte standartlı davrandıklarını açık bir şekilde gözler önüne sermektedir.

22.10.1988 tarihinde Alaska'da buzullar arasında sıkışan üç balınayı kurtarmak için büyük bir hassasiyet ve duyarlılık içerisinde bu devletlerin bütün imkânlarını seferber ettiğini görünce bir hayli sevindik, ancak aynı hassasiyet ve duyarlılığın mükemmel varlık olan insana gösterilmemesinden dolayı da en az bir o kadar da üzüldük ve anladık ki, insanlara verilen değer hayvanlara verilen değerden çok daha azdır. İslâmiyet bundan bin dört yüz küsür sene önce savaşta uyulması gereken kuralları ortaya koymuş ve savaş meydanlarında da bunları insanlık âlemine örnek olacak şekilde uygulamıştır. Önemli olan kural koymak değil, konulan kuralı en iyi şekilde uygulamaktır. İslâm dini ise bunun en güzel örneğidir. İslâm'ın ilke ve prensiplerine çağ dışı ve çöl kanunu diyenler aradan bunca zaman geçmesine rağmen hala o mükemmel noktaya gelememişlerdir.

Muhammed Hamîdullah, İslâm'ın insan kanına verdiği değer ve gösterdiği hürmeti şöyle anlatmaktadır: İslâm elçisi Hz. Peygamber'in idare ettiği savaşlar, geçmişin ve günümüzün diğer birçok savaşı arasında en çarpıcı, en ileri ve en insanî olanıdır. Ekseriya bizzat kendisinin tertip ve teşkil ettiği asker adedinden üç, hatta on kat fazla adette düşmana karşı savaşmış ve neticede, bu harplerin hepsinden fiilen muzaffer çıkmıştır. Onun imparatorluğu, küçük bir şehir devletin bazı dar sokaklarından ibaret olarak başlamış, günde ortalama bir hesapla 274 mil karelik bir süratle genişlemiştir. On sene süren fiili bir siyasi faaliyetten sonra son nefesini verdiği sırada o, iki milyon kilometre kareye yaklaşan bir sahada kurulu bir devlet idare etmekteydi. Rusya hariç, Avrupa büyüklüğünde ve üzerinde o zaman milyonlarca halkın yaşadığı bu geniş saha, harp meydanlarında düşman ordu saflarında maktul düşen, takriben 250 insana mukabil fethedilmiştir. On senelik bu zaman neticesinde Müslümanların kaybı ortalama 150 ayda bir şehit olarak hesaplanır. İnsan kanına verilen bu değer ve hürmetin bir eşine daha insanlık tarihinde rastlanamaz (Hamidullah, 1991: 20-22). Hz. Peygamber döneminde savunma, tebliğ ve insan temel hak ve hürriyetlerini koruma amaçlı yapılan savaşlarla günümüzdeki emperyalist ve siyonist amaçlı yapılan savaşlar mukayese edildiği zaman ikisi arasındaki fark artı eksi kadar belirgindir. Savaşlardaki amaçlar farklı olunca, neticeleri de ürkütücü olmaktadır. Bu sebeple Hz. Peygamber dönemindeki savaşlarda insan kaybı, günümüzün savaşlarında bir günde aynı veya daha fazla insan kaybı yaşanmaktadır.

Rasûlüllah devamlı olarak barıştan yana olmuş, savaşmayı ise asla arzulamamıştı. Karşı taraftan gelen her olumlu harekete aynısıyla hatta daha fazlasıyla karşılık vermiş ve her fırsatta savaş ortamından uzak durulmasını istemiştir. "Eğer onlar barışa yanaşırlarsa sen de ona yanaş ve Allah'a tevekkül et, çünkü O işitendir, bilendir (Enfâl: 8/61). Hz. Peygamber de: "Düşmanla karşılaşmaya pek istekli olmayın, fakat Allah'tan selâmet dileyin. Bununla beraber eğer onlarla karşılaşırsanız sabrediniz. Biliniz ki, cennet kılıçların gölgesi altındadır" (Buhârî, 1992: Cihad, 112, 156, Temennî, 8). Kureyşliler Bedir'e gelip konaklandıkları zaman, İslâm Peygamberi onlara Hz. Ömer'i elçi olarak gönderdi. Hz. Ömer onlara: "Bu işten vazgeçiniz, geri dönünüz" dedi. Ebû Cehil: "Allah bize onlardan öğ alma imkânını verdikten sonra intikamımızı almadıkça andolsun ki geri dönmeyeceğiz" dedi ve Rasûlüllah'ın teklifini reddetti (Vâkıdî, 1984: I, 61). Bununla birlikte yeri ve zamanı geldikçe insanların barış ve huzur ortamlarına kavuşabilmeleri için savaş kaçınılmaz olur. Rasûlüllah: "Ben rahmet peygamberiyim, ben harp peygamberiyim" (Buhârî, 1992: İmân, 17, İ'tisam, 28; Müslim, 1992: İmân, 32) buyurarak bu hakikati en güzel bir şekilde ortaya koymaktadır.

Rasûlüllah: "Ben insanlar, Allah'tan başka ilah olmadığına ve Muhammed'in Allah'ın peygamberi olduğuna şahadet edip, namazı dosdoğru kılıp, zekâtı hakkıyla verinceye kadar onlarla savaşmakla emrolundum. Bunları yaptıkları takdirde benden canlarını ve mallarını korumuş olurlar. Ancak İslâm'ın hakkı müstesna, onların hesabını görmek Allah'a kalmıştır" buyurmuştur. Bu hadisten hareketle Hz. Peygamber'in bir elinde Kur'ân, bir elinde kılıç insanları zorla İslâm'a sokmak için cepheden cepheye koştüğünü söyleyemeyiz. Çünkü İslâm'da savaşın gayesi, baskı yapmak, ikrahta bulunmak değil, bilakis "Dinde zorlama yoktur" (Bakara: 2/256) âyetinin manasını tahakkuk ettirmek üzere insanların inançları üzerine kurulan ikrahı kaldırmak, batıl sultaları yıkmak ve din hürriyetini sağlamaktır. İslâm, ihtiyatla ve istekle kişinin sahip olduğu akideye hürmet duyar ve kendisinin haricindeki dinlere hayat hakkı tanır (Önkal, 1992: 104).

İslâm'ın kısa sürede geniş sahalara yayılması kılıçla değil, hoşgörüsüyle olmuştur. Gönüller fethedilmeden, zihinler tatmin edilmeden zorla kabul ettirilen bir şeyin kalıcı olması mümkün değildir. Mekke'nin fethinin hemen akabinde Mekke'li müşrikler kılıçla değil, engin hoşgörü sayesinde İslâm'a girmişlerdir. Bu yeni Müslümanlar önce Huneyn, daha sonra diğer savaşlara katılarak İslâm'ın yayılması ve muzaffer olması için olanca güçleriyle mücadele etmişlerdir. Mekke'li müşrikler zorla İslâm'a sokulsaydı, hangi güç onları İslâm'ın yılmaz bekçileri yapacaktı.

Esirlere Yapılan Muamele

İslâmiyet'in merhamet, şefkat ve hoşgörü anlayışı evrenseldir. Hz. Peygamber'in hoşgörüsü siyah-beyaz, efendi-köle, Arap-acem, hür-esir arasında herhangi bir ayırım olmaksızın herkesi kuşatmaktadır.

İnsanlık tarihinden günümüze kadar pek çok savaş meydana gelmiş ve bu savaşların doğal bir sonucu olarak ortaya çıkan esirler ve onlara yapılan muameleler tartışma konusu olmuştur. Hz. Peygamber esirler hususunda dünya harp tarihinde eşine az rastlanan uygulamalarda bulunarak insanlığa örnek olacak prensipler ortaya koymuştur.

İslâm'dan evvelki Arap yarımadasında harp esirlerine müteallik hususi ve muayyen bir muamele tarzı yoktu. Bazen öldürülürler, bazen köle haline getirilirler (bilhassa hanım ve çocuklar), bazen fidye-i necât alınarak, bazen de hiçbir karşılık alınmaksızın serbest bırakılır ve nihayet bazen de karşı tarafın elinde bulunan esirlere karşılık mübadele edilirlerdi (Hamidullah, 1991: 75).

Hız. Peygamber esirlere çok iyi muamele yapmış ve ashâbına da: "Esirlere iyi davranınız" (İbn Hişâm, ts: I-II 645) diye uyarıda bulunmuştur. Ancak azılı İslâm düşmanları ve Mekke döneminde Müslümanlara kan kusturanlar hariç, esirlerin tamamı İslâm Peygamberi'nin af ve merhametine nail olmuştur.

Hicretin ikinci yılında meydana gelen Bedir savaşında müşriklerden yetmiş kişi öldürülmüş, yetmiş kişi de esir alınmıştı. Hız. Peygamber, Bedir esirlerine yapılacak muameleyi karara bağlamak için ashâbıyla istişarede bulunmuş ve: "Ey Ebû Bekir esirler hakkında ne diyorsun?" diye sorunca Hız. Ebû Bekir: "Ey Allah'ın Rasûlü! Şu insanlar amca, akraba ve kardeş çocuklarıdır. Ben onlardan fidye alınmasını uygun görüyorum. Onlardan alınan bu fidye, bizim için kâfirler aleyhine bir kuvvet unsuru olur. Umulur ki bir gün, Allah onlara hidayet verir de bize yardımcı olurlar" dedi. Daha sonra Hız. Peygamber aynı soruyu: "Ey Hattâb'ın oğlu! Senin bu konuda görüşün nedir?" deyince Hız. Ömer: "Vallahi ben Ebû Bekir'in fikrinde değilim. Fakat bana, falancanın (Hız. Ömer'in akrabası) boynunu vurmak üzere müsaade etmenizi, Hız. Ali'ye Akil b. Ebî Tâlib'in, Hız. Hamza'ya da kardeşi falanın boyunun vurmasına izin vermenizi uygun görüyorum. Ta ki Allah müşriklere, onların önderlerine ve kurmaylarına karşı kalbimizde müsamaha ve yumuşaklığın bulunmadığını bilsin!" dedi. Abdullah b. Revâha da kendisine sorulan aynı soruya: "Ey Allah'ın Rasûlü! Sen odunu bol bir vadidesin. Vadiyi ateşleyip tutuştur. Sonra da onları oraya at" diye görüş beyanında bulunmuştur. Hız. Peygamber ilk önce hiçbirine cevap vermeden kalkıp odasına gidince, dışarıdakilerden bazıları: "Rasûlüllah, Ebû Bekir'in görüşünü uygun buldu" dediler. Bir kısmı da: "Ömer'in görüşünü kabul etti" dediler. Diğerleri de: "Abdullah b. Revâha'nın görüşünü uygun buldu" diye tahminde bulundular. Bu esnada Hız. Peygamber odasından çıktı ve şöyle hitap etti: "Şüphesiz Allah, bazı insanların kalbini kaymaktan daha yumuşak hale getirir ve gerçekten de Allah, bazı insanların kalbini taştan daha katı hale getirir." Sen, Ey Ebû Bekir! "Kim bana uyarıya o bendendir. Kim de bana karşı gelirse artık sen gerçekten çok bağışlayan, pek esirgeyensin" (İbrahim: 14/36) diyen Hız. İbrahim gibisin. Yine sen Ey Ebû Bekir! "Şayet onlara azap edersen, şüphesiz onlar senin kullarıdır. Sen dilediğini yaparsın. Eğer onları bağışlarsan şüphesiz sen izzet ve hikmet sahibisin" (Mâide: 5/118) diyen Hız. İsa gibisin. Sen de Ey Ömer! "Rabbim! Yeryüzünde kâfirlerden hiç kimseyi bırakma" (Nuh: 71/26) diyen Hız. Nûh gibisin. Sen de Ey Abdullah! "Ey Rabbimiz! Onların mallarını mahvet ve kalplerini şiddetle sık. Çünkü onlar, acıklı azabı görünceye kadar inanmazlar" (Yunus: 10/88) diyen Hız. Musa gibisin. Böylece Hız. Peygamber fidye fikrine meylecti ve Kureyşlilerden fidye almaya karar verdi, ancak ertesi günü Hız. Peygamber ve Hız. Ebû Bekir'in ağladığını gören Hız. Ömer: "Ya Rasûlallah! Seni ve arkadaşını ağlatan şey nedir? Eğer ağlanacak bir şey bulursam ben de ağlarım, ağlayacak bir şey bulamazsam, ikiniz ağladığınız için ben de ağlar gibi yaparım" deyince Allah Rasûlü şöyle cevap verdi: "Arkadaşların bana bu esirlerden fidye alma görüşünü arz ettiler. Yemin olsun ki, azabınız (bu adamların azabı) bana şu ağaçtan yakın olarak arz olundu" diyerek yanındaki ağacı gösterdi (İbn Kesir, 1993: III-IV, 331-333). Çünkü nâzil olan âyet, Müslümanların dünya malına tamah etmemeleri için uyarıda bulunuyor hem de yapılan işten dolayı onları itham ediyor, ancak yapılan işi ise onaylıyordu: "Yeryüzünde ağır basıncaya (küfrün belini kırıncaya) kadar, hiçbir peygambere esirleri bulunması yaraşmaz. Siz geçici dünya malını istiyorsunuz, halbuki Allah, sizin için âhireti istiyor. Allah güçlüdür, hikmet sahibidir. Allah tarafından önceden verilmiş bir hüküm olmasaydı, aldığınız fideden dolayı size mutlaka büyük bir azap dokunurdu (Enfâl: 8/67-68).

Bedir'de alınan esirlere, misal teşkil edecek tarzda muamele tatbik edilmiş, az evvel aralarında bir harp cereyan etmesine rağmen Müslümanlar bu esirlere karşı lütufkâr davranmışlardır. Hız. Peygamber bu esirleri en emin bir tarzda gözetiminde bulundurmak için bunları kendi askerleri arasında taksim etmiş ve onlara iyi davranmalarını askerlerine tembih etmiştir. Bu emir karşılıksız kalmadı. Bu esirlerden elbisesi olmayanlara elbise temin edildi. Müslümanlara müsavî surette iâşe edildi. Bazı Müslümanlar, bunlara ekmeçlerini verip sade hurma ile yetindiler, gayeleri, sadece verilen emirden dışarı çıkmamak ve bu emre itaat idi (İbn Hişâm, ts: I-II, 645; Hamidullah, 1991: 75).

Bedir'de esir edilen Musab b. Umeyr'in kardeşi Ebû Aziz başından geçen olayı şöyle anlatmaktadır: "Esirler Bedir'den Medine'ye getirildikleri zaman ben, ensârdan bir aile içine düşmüştüm. Rasûlüllah, biz esirler hakkında, onlara tavsiyelerde bulunduğu için sabah ve akşam yemeklerinde ekmeği bana tahsis ederler, hurmayı da kendileri yerlerdi. Onlardan birinin eline bir ekmeç parçası geçse onu bana verir, ben de utancımın için onu bana veren kimseye iade ederdim. Fakat o, ekmeçe dokunmadan onu yine bana geri

verirdi" (İbn Hişâm, ts: I-II, 645). Müslümanlar esirlere Rasûlullah'ın emri doğrultusunda muamele ederek, İslâm'ın merhametini inceliğini, hoşgörüsünü ve insana verdiği değeri yaşayarak ve uygulayarak en iyi şekilde göstermek suretiyle onların kalplerini kazanmaya çalışmışlardır. Bütün insanlığa örnek olacak davranışlar neticesinde pek çok esir İslâm ile şereflenmiştir. Çünkü İslâm'daki savaşın amacı esirler ele geçirip onları köleleştirerek insanlıklarını unutturmak değil, insanlara insan oldukları hatırlatıp, Allah'a giden yoldaki engelleri kaldırmaktır. Günümüz savaşlarında ele geçirilen esirler, en ağır şartlar altında hayatlarını devam ettirmekte ve bir kısmı da çeşitli işkence ve zulüm içerisinde inim inim inleyerek hayata gözlerini yummaktadır. Bu işkence ve zulümler karşısında sessiz kalan sözde insan hakları savunucularının İslâm'ın ortaya koyduğu eşsiz prensipler karşısında ne kadar gülünç bir durumda oldukları ortadadır.

Hâkem b. Keysân esir edilmiş ve Rasûlullah'a getirilmişti. Hz. Peygamber ona İslâm'ı arzetti. Fakat o, bunu kabul etmedi. Rasûlullah onu yine davet etti ve uzun müddet belirli aralıklarla teklifini tekrarladı. O kadar ki, Hz. Ömer dayanamadı ve: "Ya Rasûlallah! Ne diye bununla uğraşıp duruyorsun? Vallahi bu katiyen Müslüman olmaz. Bırak da şunun boynunu vurup, canını cehenneme yollayayım" dedi. Fakat İslâm Peygamberi buna kulak asmadı ve Hâkem'i İslâm'a davet etmeyi sürdürdü. Nihayet Hâkem Müslüman oldu. Hâkem, Hz. Ömer'in ifadesiyle ihlâslı bir Müslüman olmuş, Allah yolunda cihatlarla katılmış ve Bî'ri Maûne'de şehit düşmüştür (Vâkıdî, 1984: I, 15).

Süheyl b. Amr, Kureyş'in hatibi idi. Bedir'de esir edildiği zaman Hz. Ömer: "Ya Rasûlallah! Beni bırak, onun ön dişlerinden ikisini sökeyim de, bir daha hiçbir yerde senin aleyhine konuşmaya kalkışmasın" dedi. Hz. Peygamber: "Ben dişlerini söktürerek ona işkence yapamam. Yaparsam, Allah da beni aynı azaba uğratar" (İbn Hişâm, ts: I-II, 649) diyerek Hz. Ömer'in teklifini geri çevirdi.

Yukarıdaki iki örnekte Hz. Peygamber, Hz. Ömer'in teklifine uyararak Hâkem b. Keysân'ı idam ettirebilir ve Süheyl b. Amr'ın ön dişlerinden ikisini söktürebilirdi. Hiç kimse de ona mani olamazdı. Fakat insanlara müjdecî ve uyarıcı olarak gönderilen Hz. Peygamber insanların ölmesinden veya sakat bırakılmasından yana değildi. Onun amacı, insanların İslâm'a girerek hem bu dünyada hem de diğer dünyada mutlu olmalarını sağlamaktı. Onun için Hz. Peygamber ortaya koyduğu prensiplere önce kendisi uyar, daha sonra da ashâbının uymasını isterdi. "Ey iman edenler! Yapmayacağınız şeyleri niçin söylüyorsunuz? Yapmayacağınız şeyleri söylemeniz, Allah katında büyük bir nefretle karşılanır" (Saf: 61/2-3) âyetine muhatap olurdu. Hz. Peygamber hoşgörülü ve merhametli davranarak en azılı düşmanlarının gönüllerini fethetmiş hem de ümmeti için en iyi model olmuştur. Onun engin hoşgörüsü sayesinde İslâm'a girenler, Allah'ın kelimesinin yücelmesi için en ön saflarda yer almışlardır.

Hz. Peygamber'in esirlere yaptığı muameleyi şu şekilde açıklayabiliriz:

a) Fidyeye Karşılığı Serbest Bırakma

Abdullah b. Cahş seriyyesi Osman b. Abdullah ve Hâkem b. Keysân adlı iki esirle Medine'ye dönünce Kureyş, onları kurtarmak için fidye gönderdi. Ancak bu esnada Sa'd b. Ebî Vakkâs ve Utbe b. Gazvân Mekke'de bulunmaktaydı. Hz. Peygamber iki sahâbenin sağ salim Medine'ye dönmelerinden endişe ettiği için sizler ikisini öldürürseniz, biz de arkadaşlarınızı öldürürüz, düşüncesiyle bir süre Medine'de bekletti. Bu iki sahâbenin Medine'ye gelmesiyle iki esir için gelen fidyeyi kabul etti. Hâkem b. Keysân Müslüman oldu ve Medine'de kaldı. Osman b. Abdullah ise Mekke'ye döndü ve kâfir olarak öldü (İbn Hişâm, ts: I-II, 604).

Müşrikler Bedir Savaşında yetmiş ölü ve yetmiş esir bırakarak savaş meydanını terk ettiler (İbn Kesîr, 1993: III-IV, 332). Esirler Medine'ye getirildikten sonra fidye karşılığı serbest bırakılmıştır. Fidyeye işlemi iki şekilde meydana gelmiştir.

1. Yanında fidye verecek bir şeyi bulunmayıp da okuması ve yazması iyi olanlar, Müslüman çocuklardan on tanesine okuma-yazma öğretmesi karşılığında serbest bırakılmışlardır (İbn Sa'd, 1990: II, 16; Hudaî Bey, 1992: 182).

2. Hz. Peygamber zengin olanları fidye mukabili serbest bırakmıştır (Buhârî, 1992: Cihad, 171). Zenginler 4000 dirhem, geliri az olanlar bu değer altında para getirmek suretiyle serbest bırakılmışlardır. Aynı şekilde bu değerde mal getirenler de serbest bırakılmıştır (İbn Sa'd, 1990: II, 16; İbn Kesîr, 1993: III-IV, 341). Esirler arasında Muttalib b. Ebî Vefâa es-Sehmi babası için 4000 dirhem ödeyerek (Hudaî Bey, 1992: 182) onu serbest bıraktırmıştır. Hz. Peygamber'in amcası Abbas ise hem kendisinin hem kardeşinin oğulları Akîl ve Nevfel'in hem de arkadaşı Utbe b. Amr'ın fidye bedelleri için 20 ükiyye altın ödemiştir (İbnü'l-Esir, 1979: II, 133; İbn Kesîr, 1993: III-IV, 346).

b) Müslüman Esirlere Karşılık Olarak Serbest Bırakma

Kur'an-ı Kerîm esirlere yapılacak muameleyi "Ya karşılıksız veya fidye karşılığı serbest bırakma olarak ortaya koymuştur (Muhammed: 47/4). Hz. Peygamber bazen müşriklerin aldığı esirleri, müşriklerin elinde bulunan Müslüman esirleri hürriyete kavuşturmak için serbest bırakırdı. Böylece Rasûlullah, asıl

gayesinin insanları hürriyete kavuşturmak ve onların can güvenliğini sağlamak olduğunu ortaya koymuştur.

Seleme b. el-Ekvâ, Hz. Ebû Bekir komutasında katıldığı bir askerî seferi naklederek, savaşta galip geldiklerini, karşı taraf olan Fezâre kabilesinden ganimet ve esir aldıklarını ve kendi hissesine de Arabın en güzel kızlarından birinin düştüğünü anlattıktan sonra şöyle devam etti: Sonunda Medine'ye geldik. Ama kızın elbisesini bile açmadım. Bu esnada Rasûlullah çarşıda bana rastladı ve: "Ya Seleme! Bu kadını bana başışla" dedi. Ben de: "Ya Rasûlallah! Vallahi bu benim çok hoşuma gitti, ama onun elbisesini bile açmadım" dedim. Ertesi gün, Rasûlullah ile çarşıda yine karşılaştık. Bu sefer de bana: "Ya Seleme! Baban Allah'a emanet olsun, bu kadını bana başışla" dedi. Ben de: "Ya Rasûlallah! O senindir. Vallahi onun elbisesini bile açmadım" dedim. Kısa bir süre sonra Hz. Peygamber, Mekke'de esir edilen birtakım Müslümanları kurtarmak için onu Mekke'ye fidye olarak gönderdi (Müslim, 1992: Cihad, 46).

c) Karşılıksız Serbest Bırakma

Rasûlullah döneminde Kur'ân-ı Kerim'in ruhuna uygun olarak (Muhammed: 47/4) esirlere yapılan muamelelerin en güzeli ve en çok uygulananı karşılıksız serbest bırakmadır. Rasûlullah her fırsatta amacının insanlara İslâm'ı en güzel şekilde tebliğ edip onların içlerinde iman ateşini yakmak, barış ve huzur ortamı meydana getirmek olduğunu ortaya koymuştur. Tarihte eşine az rastlanabilecek bu tür uygulamalar sayesinde pek çok kişi İslâm'a girmiştir.

Bedir savaşında esir olan Ebû Âzze b. Amr b. Abdullah el-Cümâhî kız çocuklarının fazla olduğunu (beş kız çocuğu), onlara bakacak kimsenin olmadığını ve fidye karşılığında serbest olmak için malının olmadığını söyleyerek kendisine iyilikte bulunulmasını istemişti. İslâm aleyhine konuşmaması karşılığında Hz. Peygamber onu affetmişti. Ancak Ebû Âzze, Rasûlullah'a verdiği sözü hiçe sayarak Mekkeli müşriklerden yana olmuş, yapılan iyiliğe nankörlük etmiştir (İbn Kesîr, 1993: III-IV, 346-347).

Müslümanlar, Mustalikoğulları gazvesinde pek çok ganimet ve esir aldılar. Ele geçirilen kadın esirler Müslümanlar arasında taksim edildi ve Mustalikoğullarının reisi olan Hâris b. Ebî Dırâr'ın kızı Cüveyriyye, Sâbit b. Kays'a düştü. Sâbit b. Kays, Cüveyriyye'nin hürriyetine kavuşması için dokuz ûkiyye altın karşılığında anlaşma yaptı. Daha sonra Cüveyriyye, Rasûlullah'ın yanına gelip başından geçenleri anlattı. Hz. Peygamber ona gerekli olan dokuz ûkiyye altını verdi. Hürriyetine kavuşunca Rasûlullah kendisine evlenme teklifinde bulundu ve izdivaç gerçekleşti. Bunun üzerine Mustalikoğulları esirleri, Cüveyriyye'nin Allah Rasûlü ile evlenmesi üzerine serbest bırakılmıştır (İbn Sa'd, 1990: II, 49).

Hudeybiye'de Ten'im dağında Mekkeli müşriklerden kırk, elli veya seksen kişiden oluşan silahlı bir grup, Müslümanlara ani bir baskın yapıp onları imha etme hazırlığı içerisindeydi. Bu grup, Müslüman askerler tarafından esir edilip Rasûlullah'a getirilince, affı ve merhameti sadece Müslümanlar için değil, bütün insanlar için geçerli olan İslâm Peygamberi onları başışlayıp serbest bırakmıştır (İbn Hişâm, ts: III-IV, 314; Müslim, 1992: Cihad, 133). Hanifeoğulları kabilesinin lideri Sümâme b. Usâl, Müslümanlar tarafından yakalanıp Medine'ye getirilmiş, o da affa mazhar olmuştur (Buhârî, 1992: Meğâzi, 70; Müslim, 1992: Cihad, 59). Rasûlullah hicretin altıncı yılı Rebûlâhir ayında Zeyd b. Hârise'yi Suleymoğullarına gönderdi. Zeyd b. Hârise bir grup esirle birlikte Medine'ye döndü. Bu esirler arasında Müzeyneli bir kadın ve onun kocası da bulunmaktaydı. Bu karı koca da Rasûlullah tarafından başışlanmıştı (İbn Sa'd, 1990: II, 66).

Hz. Peygamber'in dost düşman herkes tarafından takdirle karşılanması ve günümüze kadar tarihin hiçbir döneminde şahit olunamayan büyük affı, Mekke'nin fethinden sonra görülmektedir. Peygamberliğine kadar Mekke'de sevilen, sayılan, güvenilen ve kendisine "el-Emîn" sıfatı verilen Allah Rasûlü ilahi mesajla görevlendirildikten sonra hemşehrileri tarafından her türlü kötü muameleye maruz kalmış, on üç yıllık Mekke döneminde hiçbir insanın katlanamayacağı sıkıntı ve işkencelerle karşılaşmış, nihâyetinde çok sevdiği şehirden Medine'ye gitmek zorunda kalmıştır. Mekkeli müşrikler, Hz. Peygamber'i Medine'de de rahat bırakmayıp buradaki etkin gruplarla anlaşarak İslâm devletini içten yıkmaya çalışmışlardır. Hudeybiye antlaşmasına Rasûlullah'ın müttefiki olan Huzâ'a'ya saldırarak ihanet eden Kureyş'e karşı Hz. Peygamber bir sefer düzenlemiş (İbn Sa'd, 1990: II, 102) ve bu askeri hareket sonunda da Mekke'yi fethetmiştir. Rasûlullah Mekke fethinden sonra Kabe'nin etrafında oturan ve endişeyle ne gibi bir sonla karşılaşacaklarını bekleyen müşriklere akıllarından bile geçiremeyecekleri şeklide muamele yapmıştır. "Ey Kureyş! Şimdi size ne yapacağımı tahmin ediyorsunuz?" Kureyş hep bir ağızdan: "Biz senden iyi davranmanı umuyoruz. Sen, iyi bir kardeşin oğlu iyi bir insansın." Bunun üzerine Rasûlullah şöyle buyurdu: "Ben de Yûsuf'un kardeşlerine dediği gibi: "Bugün size kınama yok. Allah sizi affetsin! O, merhametlilerin en merhametlisidir" (Yusuf: 12/92) diyorum, artık hepiniz serbestsiniz" (Vâkıdî, 1984: II, 835; İbn Hişâm, ts. III-IV, 412) diyerek geçmişte kendine yapılanları unutarak onları affetmiştir.

Mekke'nin fethinden sonra meydana gelen Huneyn savaşında Müslümanlar galip gelmiş, hem de çok sayıda esir elde etmişlerdi. Huneyn esirlerinin akrabaları, Hz. Peygamber'e gelerek yakınlarının affedilmelerini isteyince Rasûlullah onlara: "Sizlere çocuklarınız ve kadınlarınız mı, yoksa mallarınız mı daha sevimli gelir?" deyince onlar: "Bizleri mallarımız ve akrabalarımız arasından herhangi birini seçme

hususunda serbest bıraktın. Tabi ki bizlere kadınlarımızı ve çocuklarımızı vermenizi istiyoruz. Çünkü onlar bize daha sevimlidir” dediler. Bunun üzerine Rasûlüllah: “Benim ve Abdülmuttalîboğullarının hakları sizindir” dedi ve onlara şöyle bir tembihatta bulundu: “Ben insanlara öğle namazını kıldırırken kalkıp şöyle deyiniz: “Rasûlüllah’ın Müslümanlara, Müslümanların da Rasûlüllah’a yardımcı olmalarını istiyoruz. Ben de bu esnada sizlere kendi payıma düşeni vereceğim ve bu konuda sizlere yardımcı olacağım” dedi. Allah Rasûlü insanlara öğle namazını kıldırınca, onun emrettiği şekilde konuştular. Bunun üzerine Hz. Peygamber: “Benim ve Abdülmuttalîboğullarının hissesine düşen sizindir” dedi. Orada bulunan muhâcîr ve ensâr da haklarından vazgeçerek Rasûlüllah’ın yolundan gitmeyi tercih ettiler. Ancak Akra b. Hâbis, Uyeyne b. Hısn ve Abbas b. Mirdas ve bunların bağlı buldukları kabileler haklarından vazgeçemeyeceklerini söylediler. Hz. Peygamber kendi hissesine düşen esirleri vermek istemeyenlere fidye vermek suretiyle bütün esirlerin serbest bırakılmasını sağlamıştır (İbn Hişâm, ts. III-IV, 489-490).

d) Esirlerin Öldürülmesi

Hz. Peygamber İslâm devletine saldıranlara, İslâm devletini engelleyenlere ve huzuru bozup anarşi çıkararlara savaşı açmış, bu savaşlarda elde edilen esirlere tarihin tanık olmadığı şekilde en iyi muameleyi yapmış, amacının insanları öldürmek olmadığını, yaşatmak olduğunu yaptığı uygulamalarla ortaya koymuştur. Ancak, ele geçirilen esirlerin tamamının veya bir kısmının öldürülmesi düşmanlara gözdağı verecekse ve İslâm devleti için zaruret varsa nadiren de olsa Rasûlüllah bu yola baş vurmuştur.

Bedir savaşı sonrasında ele geçirilen yetmiş esirden ikisi olan Nadr b. Hâris ve Ukbe b. Ebî Muayt’ın öldürülmelerini Rasûlüllah emretmiş, Ali b. Ebî Tâlib; Nadr b. Hâris’i, Âsım b. Sâbit de; Ukbe b. Ebî Muayt’ı öldürerek bu emri yerine getirmişlerdir (İbn Hişâm, ts. I-II, 644). Çünkü bu iki esir de İslâm’a olan şiddetli düşmanlıklarından dolayı öldürülmüşlerdir. Bunlar normal esir olmanın yanında “savaş suçlusu” oldukları için bu akibete uğratılmışlardır. Sözü edilen bu iki esir, Müslümanların azılı düşmanıydılar. Davayı baltalayıcı eylemlerde bulunmuşlar. Mustaz’af Müslümanlara her vesileyle ezici tavırlar takınmışlardır (Hattâb, 1988: 92). Daha önce İslâm Peygamberi’ne ve Müslümanlara karşı işledikleri suçlardan dolayı cezaya çarptırılmışlardır. Hz. Peygamber Hamrâû’l-Esed gazvesinde, Bedir Savaşı sonrasında serbest bıraktığı Ebû Azze b. Amr b. Abdullah el-Cumâhî’yi yakaladığı zaman, Rasûlüllah’tan Bedir savaşı sonrasında olduğu gibi kendisine iyilik yapmasını istemiş, Rasûlüllah da: “Mümin bir delikten iki kere sokulmaz” karşılığını vermiştir. Ebû Azze daha önce verdiği söze muhalefet ederek Müslümanlar aleyhinde çalışmasından dolayı öldürülmüştür (İbn Hişâm, ts. III-IV, 104; İbn Kesîr, 1993: III-IV, 347).

Ureynelilerden sekiz kişilik bir grup Medine’ye gelip İslâm’a girdiler. Fakat Medine’nin havası kendilerine iyi gelmediği için hastalandılar ve Hz. Peygamber’den yardım istediler. Rasûlüllah da onlara zekât develerinin süt ve bevillerinden bir müddet içmelerini tavsiye etmiştir. Ancak onlar sağlıklarına kavuşunca, develerin çobanı olan Yesâr’ı ellerini ve ayaklarını kesip, gözlerine ve burnuna dikenler batırarak vahşice öldürmüşler, zekât develerini de götürmüşlerdir. Yapılan iyiliğe ihanet ederek İslâm’dan çıkmışlardır. Bu olay, Hz. Peygamber’e ulaştınca, Kürz b. Câbir el Fihri’yi yirmi kişilik seriyenin komutanı olarak onları yakalaması için göndermiştir. Kürz b. Câbir onları yakalayıp Hz. Peygamber’e getirince, Rasûlüllah onların çobanı öldürdükleri şekilde öldürülmelerini emretmiştir (İbn Sa’d, 1990: II, 71; Müslim, 1992: Kasâme, 9).

Hz. Peygamber Mekke’nin fethi günü İkrime b. Ebî Cehîl, Abdullah b. Sa’d b. Ebî Serh, Mikyes b. Subâbe, Huveyris b. Nukayz, Abdullah b. Hatal, Vaşî b. Harb, Safvân b. Ümeyye, Hebbâr b. Esved, Abdullah b. Zibarâ, Ka’b b. Zühayr, Hind b. Utbe, Amr b. Hişâm’ın cariyesi Sâre, Fertenâ (Kureynâ), Ernebe (Kureybe), Ernebe’nin öldürülmelerini emretti (İbn Hişâm, ts. III-IV, 410-411; İbn Sa’d, 1990: II, 103; Taberî, 1994: II, 160; İbnü’l-Esir, 1979: II, 249; İbn Kesîr, 1993: IV, 290-292; Kılıç, 2009: 112-128). Rasûlüllah’ın öldürülmelerini emrettiği kişilerin üç özelliği bulunmaktadır:

- a) İslâm’dan çıkanlar
- b) İslâm ile alay edenler
- c) Müslümanlara işkence yapanlar

Rasûlüllah büyük af gününde herkesi bağışlamış hatta öldürülmelerini emrettiği kişilerin de pek çoğunu affetmiş ancak beş kişiyi bunun dışında tutmuştur. Af kapsamı dışında tutulanların özelliklerini şu şekilde açıklamak mümkündür:

1) Abdullah b. Hatal: Müslüman olarak Medine’ye hicret etmiş, Hz. Peygamber ona Abdullah adını vermişti. Huzâa kabilesinden birisiyle birlikte Arap kabilelerine zekât toplamak üzere görevlendirilmiş, görev esnasında arkadaşından yemeğin hazırlanmasını istemiş, ancak uyuya kalan Huzâalı yemeyi hazırlayamamıştı. Döndüğünde yemeğin hazırlanmadığını gören Abdullah b. Hatal, bu sebepten dolayı onu öldürdü. Kısas cezasına çarptırılma korkusundan dolayı topladığı zekât mallarını yanına alarak Mekke’ye giderek: “Sizin dininizden daha hayırlı bir din bulamadığım için size sığındım” diyerek onları hoşnut etmeye çalışmış, hatta: “İsteseydim Muhammed’i öldürebilirdim” diyerek Hz. Peygamber’in gıyabında onunla eğlenmeye çalışmıştır. Mekke’deyken Rasûlüllah’ı hicveden şiirler söylemiş, bunlardan bazılarını

Sâre isimli bir şarkıcıya vererek onları şarkı sözleri olarak kullanmasına izin vermiştir. Hz. Peygamber, Mekke'nin fethi günü onun yakalandığı yerde öldürülmesini emretti. Abdullah b. Hatal, İslâm ordusunun Mekke'ye girişi yaptığı esnada başka çaresi kalmadığı için silahını bir kenara atıp Kabe'nin örtüsü altına gizlendi. Onun durumu Hz. Peygamber'e anlatıldığında: "Oraya bile gizlenmişse öldürün, zira Kabe bir asiye korumaz ve bir haddin uygulanmasına engel olmaz" diyerek onun bu çabasının gereksiz olduğunu belirtti. Emir gereğince Saîd b. Hures el-Mahzûmî ve Ebû Berze el-Eslemî veya bir başka sahâbî tarafından öldürüldü (İbn Hişâm, ts. III-IV, 410-411; İbn Sa'd, 1990: II, 103; Taberî, 1994: II, 160; İbnü'l-Esîr, 1979: II, 249; İbn Kesîr, 1993: IV, 290-292; Kılıç, 2009: 112-113).

2) Hüveyris b. Nukayz: Mekke döneminde Rasûlullah'a ve Müslümanlara eziyet eden müşriklerden biriydi. Hicivleriyle Rasûlullah'ı çok üzerti. Allah Rasûlü'nün kızlarından Ümmü Gülsüm ve Fatma'ya hicretleri esnasında eziyet etmiştir. Fetih günü evine girip kapısını kilitlediyse de bir ara evinden başka bir yere giderken yakalanarak Hz. Ali tarafından öldürüldü (İbn Hişâm, ts. III-IV, 410-411; İbn Sa'd, 1990: II, 103; Taberî, 1994: II, 161; İbnü'l-Esîr, 1979: II, 250; İbn Kesîr, 1993: IV, 290-292; Kılıç, 2009: 117).

3) Mikyes b. Subâbe el-Leysî: Müslüman olan kardeşi Hâşim b. Sübâbe Medine'ye hicret etmiştir. Hâşim b. Sübâbe iştirak ettiği Mustalikoğulları savaşında müşrik zannedilerek bir Müslüman tarafından yanlışlıkla öldürülmüştür. Mikyes b. Sübâbe bir süre sonra Medine'ye gelerek Müslüman oldu ve bir süre sonra da kardeşinin kanını dava etti. Bunun üzerine Hz. Peygamber de kardeşinin hata ile öldürülmesi sebebiyle diyet ödenmesine hükmetti. Mikyes b. Sübâbe diyeti almasına rağmen bir fırsatını bularak kardeşini yanlışlıkla öldüren sahâbîyi katletti. Bundan sonra da irtidat ederek Mekke'ye kaçan Mikyes, Hz. Peygamber'i hicveden şiirler yazıp söylemeye başladı. O, Mekke'nin fethi esnasında Halid b. Velid komutasındaki Müslüman birliklere karşı Hamdeme dağının eteklerinde mukavemet gösteren müşrikler arasında yer aldı, ancak fetihten sonra kaçarak saklandı. Bir süre sonra içki içerek sarhoş olumuş ve saklandığı yerden çıkarak Hz. Peygamber'i hicveden şiirler okumaya başlayınca da yakalanarak Nümeyle b. Abdullah el-Kinânî tarafından öldürüldü (İbn Hişâm, ts. III-IV, 410-411; İbn Sa'd, 1990: II, 103; Taberî, 1994: II, 160; İbnü'l-Esîr, 1979: II, 250; İbn Kesîr, 1993: IV, 290-292; Kılıç, 2009: 117-118).

4) Sâre: Abdülmüttaliboğullarından Amr b. Hâşim'in azatlı kölelerinden Mekkeli bir kadındır. Şarkıcılık yaparak geçimini sağladı. Müslüman olup Medine'ye hicret ettikten sonra Hz. Peygamber'in yardımlarıyla geçimini temin etmeye başlamıştı. Mekke'nin fethi öncesinde seferle ilgili haberlerin gizlenmesi hususunda Allah Rasûlü'nün kati emrine rağmen Hâtıb b. Ebî Beltea bir mektup yazarak Kureyşlileri durumdan haberdar etmek istemiş, söz konusu mektubu da bir ücret karşılığında Sâre'ye vererek Mekke'ye göndermek istemiştir. Hâtıb'ın mektubunu götürmeyi kabul eden Sâre, durumdan haberdar olan Hz. Peygamber'in görevlendirdiği sahâbîler aracılığıyla yoldan geri döndürülmüş, serbest bırakılmışsa da bir süre sonra kaçarak Mekke'ye gitmiş ve orada dinden dönmüştür. Bununla da yetinmeyerek İslâmiyet aleyhindeki faaliyetlerine devam etmiştir. Be sebeplerle affın dışında tutulmuş Hz. Ali tarafından yakalanarak öldürülmüştür (Vâkıdî, 1984: II, 825; İbn Hişâm, ts. III-IV, 410-411; İbn Sa'd, 1990: II, 103; Belâzürî, 1996: II, 457; Taberî, 1994: II, 160; İbnü'l-Esîr, 1979: II, 251; İbn Kesîr, 1993: IV, 290-292; Kılıç, 2009: 114).

5) Ernebe (Kureybe): Ernebe, Abdullah b. Hatal'ın şarkıcılarından olup Hz. Peygamber'i öldürecek kişiyi öven ve insanları ona saldırmaya teşvik eden bir şarkıcıydı. Abdullah b. Hatal'ın Hz. Peygamber'i hicveden şiirlerini şarkı sözü olarak kullanır, Kureyşlilerin içki meclislerinde bunları söyleyerek müşrikleri eğlendirmeye çalışırdı. Ernebe (Kureybe), Mekke'nin fethedildiği gün yakalanarak öldürülmüştür (Vâkıdî, 1984: II, 825; İbn Hişâm, ts. III-IV, 410; Taberî, 1994: II, 161; İbnü'l-Esîr, 1979: II, 251; Kılıç, 2009: 114).

Medine antlaşmasına göre şehirde bulunan etnik gruplar, Medine'yi her türlü düşmana karşı savunacaklardı. Ancak Hendek savaşında bu antlaşmayı hiçe sayan Kurayzaoğulları Mekkeli müşriklerle anlaşarak Müslümanları iki ateş arasında bırakmıştır. Hendek savaşından sonra Hz. Peygamber, yapılan antlaşmaya ihanet eden Kurayzaoğullarına sefer düzenledi. Bu sefer sonunda Kureyzaoğulları Rasûlullah'ın vereceği hükme razı olacaklarını bildirdiler. Hz. Peygamber Kureyzaoğulları hakkında hüküm vermesi için Sa'd b. Muaz'ı görevlendirdi. Sa'd b. Muaz: "Eli silah tutan erkeklerin idam edilmesine, kadın ve çocukların esir alınmasına ve malların ganîmet olarak dağıtılmasına" karar verdi. Rasûlullah, Sa'd b. Muaz'a: "Onlara yedi kat sema üzerinden Allah'ın hükmüyle hükmettin" diyerek kendisini övmüştür (İbn Hişâm, ts. III-IV, 240; İbn Sa'd, 1990: II, 57-58). Ortak savunma antlaşmasına rağmen vatana ihanet edenlerin cezası bundan az olamazdı. Çünkü aksi durumla karşılaşılsaydı Müslümanlara yapılacak muamele bundan kat kat fazla olurdu.

e) Esirlerin Köleleştirilmesi

Hz. Peygamber harp sonunda ele geçen esirleri mücahitlere dağıtmış, ancak hemen akabinde kendi hissesine düşeni müşrik dahi olsa çeşitli yollarla affetmek suretiyle hür insanların köleleştirilmesine razı olmamıştır (Nûr: 24/3). Rasûlullah'ın esirleri affettiğini gören Müslümanlar da aynısını yapmışlardır.

Kur'an-ı Kerim'de harp esirlerinin köleleştirilmesi hakkında bir emir bulunmamakla birlikte, "Allah'ın sana ganimet olarak verdiği ve elinin altında bulunan cariyeleri sana helal kıldık" (Ahzâb: 33/50) âyetiyle esirlerin köleleştirilmesine hükmedilmiştir. Muhammed suresinin 4. âyeti ise, müşrik esirlere yapılacak muamele hakkındadır. Müşrik olan esir bir kadına Müslüman olmadığı müddetçe yaklaşılması uygun görülmemiş, ancak hizmetlerde kullanılması caiz görülmüştür (Ebû Yusuf, 1982: 206-207). Rasûlüllah harplerde ele geçirilen esirlerin köleleştirilmesini asla düşünmemiş, insanları esir alıp köleleştirmek için de savaş yapmamıştır.

Sonuç

Hız. Peygamber insanlığın huzur ve saadetini, hidayet ve selâmetini gerçekleştirmek, insanlar arası kin ve düşmanlığı körukleyen, zulme ve sömürüye dayalı bütün sistemleri yıkmak ve her alanda insanların mutluluğunu hedefleyen evrensel bir nizam kurmak için hayatı boyunca mücadele etmiştir. Bu mücadele içerisinde savaşlar, önemli bir yere sahiptir. Ancak o, Mekke döneminde yönetime hâkim olamadığı ve yeni Müslümanlar zayıf durumda oluklarından dolayı kendilerini savunma ve karşı koyma şeklinde mücadele içerisinde bulunmamışlardır. Medine'ye hicretle birlikte yeni bir devlet kurulmuş, artık Müslümanlar hem kendilerini hem de İslâm devletinin ve davetinin önündeki engelleri kaldırmak ve haksızlığa ve zulme uğrayanları korumak amacıyla karşı tarafla mücadele etmek zorunda kalmışlardır. Buna rağmen Hız. Peygamber'in gönderiliş amacı, insanlarla savaşmak değil, onları karanlıktan aydınlığa, esaretten hürriyete, batıl sultanların hegemonyasından İslâm'ın engin adaletine, kaos ortamından barış ortamına kavuşturmadır. Çünkü savaş denilince akla kan, ölüm, esaret, virane haline gelmiş şehirler, tarumar edilmiş ülkeler, ümidini yitirmiş ve geleceğe karamsarlıkla bakan insanlar gelmektedir. Böyle vahim neticeler doğuran bir hâdiseye İslâm, son çare olarak başvurmaktadır. Ancak, İslâm'ın savaş stratejisi toprak elde etmek, esirler almak, ganimete kavuşmak ve kan dökmek değildir. Amaç, hiçbir şekilde baskıya ve zorlamaya sebebiyet vermeden Allah'a inanmak isteyenlerin önlerinde bulunan engelleri kaldırmak ve düşman dahi olsa üzerlerinde bulunan zulmü izale edip, insanca yaşayabilecekleri ortamı sağlamaktır. O halde savaş, İslâm'ın yayılma hürriyetini sağlamak, barış için gerekli şartları yerleştirip güçlendirmek amacıyla, adalet ölçüleri içinde insan haklarını gözeterek düşmana karşı verilen silahlı mücadeledir. Günümüzün savaş anlayışı ise; bütün unsurlarıyla karşı tarafı yok etmektir. Bu da beraberinde pek çok olumsuzluğu getirmektedir.

Haksızlığa, baskıya, şiddete, zulme, emperyalist ve siyonist anlayışa, hammadde ve toprak elde etmeye yönelik faaliyetlere, insanların temel hak ve hürriyetlerine yönelik savaşları tanımayan İslâm, savaşa ancak, Müslümanların can ve mal güvenliğini sağlamak, hak ve hürriyetlerini korumak İslâm ülkelerine yönelik tecavüz ve saldırıları önlemek amacıyla başvurulacağını ifade etmektedir. Bu açıdan Hız. Peygamber döneminde meydana gelen savaşlarda amaç insanları öldürmek olmadığı için Müslümanlardan takriben yüz elli, karşı taraftan ise iki yüz elli kişi hayatını kaybetmesi, bu gerçeği ortaya koymaktadır. Bu sebeple Hız. Peygamber'in savaşlardaki stratejisi, savaş öncesi ve sonrasında aldığı tedbirleri ve tavsiyeleri dikkate almak ve onun yolundan gitmeyi şiar edinmek insanlık alemi için oldukça önemlidir.

KAYNAKÇA

- Belâzürî, Ahmed b. Yahya b. Câbir (1996). *Ensâbü'l-Eşraf*, Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye.
- Buhârî, Ebû Abdullah Muhammed b. İsmail (1992). *Sahîhu'l-Buhârî*, İstanbul: Çağrı Yayınları.
- Bütî, Muhammed Sa'id Ramadan (1978). *Fikhu's-Sıra*, Beyrut: Dâru'l-Fikr.
- Derveze, Muhammed İzzet (1995). *Asru'n-Nebî, Kur'an'a Göre Hz. Muhammed'in Hayatı*, trc: Mehmet Yolcu, İstanbul: Yöneliş Yayınları.
- Ebû Davud, Süleyman b. el-Eşas es-Sicistânî (1992). *Sünenü Ebî Dâvûd*, İstanbul: Çağrı Yayınları.
- Ebû Yûsuf, Ya'kub b. İbrahim (1982). *Kitâbü'l-Harâc*, Müt: Müderriszade Muhammed AtullahEfendi, Sad: İsmail Karakaya, Ankara: Akçağ Yayınları.
- Hamidullah, Muhammed (1991). *Hız. Peygamberin Savaşları*, trc: Salih Tuğ, İstanbul: Yağmur Yayınları.
- Hattâb, Mahmûd Şit (1988). *Komutan Peygamber*, trc: Ahmed Ağırakça, İstanbul: Bir Yayıncılık.
- Hudârî Bey, Muhammed (1992). *Nûru'l-Yakîn fî Sîrati Seyyidi'l-Mürselîn*, Mısır: Dâru'l-Hadis.
- İbn Hişâm, Ebû Muhammed Abdülmelik (ts). *es-Sîratü'n-Nebeviyye*, Mısır: Dâru'l-Kesîr.
- İbn Kesîr, Ebû'l-Fidâ İsmail (1993). *el-Bidâye ve'n-Nihâye*, Kahire: Dâru'l-Hadis.
- İbn Sa'd, Muhammed (1990). *et-Tabakâtü'l-Kübrâ*, Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye.
- İbnü'l-Esir, İzzüddin Ebû'l-Hasen Ali b. Ebî'l-Keram (1989). *el-Kâmil fî't-Târîh*, Beyrut: Dâru'l-Fikr.
- Kapar, Mehmet Ali (1993). *Hız. Muhammed (s.a.v.)'in Müşriklerle Münasebetleri*, İstanbul: Esra Yayınları.
- Kılıç, Ünal (2009). *Mekke'nin Fethi*, İstanbul: Kayhan Yayınları.
- Kutub, Seyyid (ts). *Fî-Zilâli'l-Kur'ân*, trc: M. Emin Saraç-İ. Hakkı Şengüler-Bekir Karlığa, İstanbul: Madve Yayınları.
- Malik b. Enes (1992). *Muvatta*, İstanbul: Çağrı Yayınları.
- Mâverîdî, Ebû'l-Hasen Ali b. Muhammed b. Habîb (1994). *el-Ahkâmü's-Sultaniyye*, trc: Ali Şafak, İstanbul: Bedir Yayınevi.
- Müslim b. el-Haccâc, Ebû'l-Huseyin (1992). *Sahîhu Müslim*, İstanbul: Çağrı Yayınları.
- Önkâl, Ahmet (1992). *Rasûlüllah'ın İslâm'a Davet Metodu*, Konya: Esra Yayınları.
- Sibâî, Mustafa (1992). *Hız. Muhammed (s.a.v.)'in Hayatı*, trc: M. Sait Şimşek, Konya: Tekin Kitapevi.
- Taberî, Ebû Ca'fer Muhammed b. Cerîr (1997). *Târîhu'l-Ümem ve'l-Mülûk*, Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye.
- Vâkıdî, Muhammed b. Ömer (1984). *Kitâbü'l-Meğâzî*, Beyrut: Âlemü'l-Kütüp.